

Posudok habilitačnej práce

Názov: **Preklad ako dialóg: vzťah medzi prekladateľom a redaktorom ako kľúč k úspešnému prekladovému procesu**

Autorka: **PhDr. Miroslava Gavurová, PhD.**

Autor posudku: **doc. PhDr. Martin Djovčoš, PhD.**

Habilitačná práca Miroslavy Gavurovej sa venuje mimoriadne pálčivej otázke: spolupráci knižného redaktora a prekladateľa. Zámerne sme uviedli *knižného*, lebo práca redaktora (alebo nech ho už nazveme akokoľvek) sa výrazne líši v prekladateľských spoločnostiach, ktoré pracujú s „komerčnými prekladmi“. O potrebe redaktora a spolupráce medzi redaktorom a prekladateľom sa hovorí veľa, ale napriek tomu nám chýba ucelená práca na túto tému. Posledným komplexným dielom sú azda Ferenčíkove *Kontexty prekladu* (1982), a odvtedy sa okrem režimu zmenilo naozaj veľa. Napriek tomu pri záverečných prácach o redakcii či kritike prekladu (aspoň podľa našich skúseností) rezonuje práve toto dielo, vonkoncom nie najčerstvejšie. Preto potrebujeme nové ucelené pohľady ako soľ. Predkladaná habilitačná práca sa pokúša túto lakúnu zaplniť.

Práca je napísaná precízne, je až mimoriadna dobre vyargumentovaná a všetky tvrdenia sú exaktne podložené. Dalo by sa povedať, že autorka nenecháva čitateľovi priestor na polemiku (hoci s niektorými bodmi by sme sa predsa len odvážili mierne zapolemizovať). Autorka teoretickú časť dopĺňa troma prípadovými štúdiami, ktoré jasne ilustrujú rôznorodosť prístupov redaktorov a vydavateľstiev k textu prekladu. A v skutku, prekladateľ a redaktor sú v neustálom tvorivom dialógu, ktorý sa nesie prácou ako jasný, no nenásilný leitmotív. Prácu považujeme za ideálny príklad poctivej deskriptívnej translatológie, ktorá pokračuje v tradícii slovenskej prekladateľskej školy.

Na tomto mieste, ako sme už avizovali, by sme si s autorkou chceli mierene zapolemizovať, čo treba hlavne chápať ako podnety do diskusie počas obhajoby práce. Hneď na úvod treba uviesť, že Dr. Gavurová je sama veľmi precízna redaktorka, takže jej úvahy treba chápať aj v tomto zmysle, o to viac, že na vlastnom príklade ilustruje komunikáciu s redaktormi, keď vystupovala v úlohe prekladateľky. Preklad je naozaj dialóg. Nie len medzi prekladateľom a redaktorom, ale medzi prekladateľom a autorom, prekladateľom a čitateľom a podobne. Ide teda o neustále tvorivé napätie, sprevádzajúce celý proces. Autorka hneď

v prológu upozorňuje, že je náročné, priam nemožné získať neaprobovaný rukopis, ktorý by sa dal porovnať s aprobovaným, čo považujeme za problém pri pokuse o empirické uchopenie celej problematiky. Azda sme sa aj preto doteraz museli v tejto oblasti spoliehať najmä na „dojmológiu“, či spomienky prekladateľov a redaktorov. Veľmi zdatne si s tým poradila napríklad Lucia Paulínyová (2017) v monografii *Z papiera na obraz*, v ktorej sa pokúsila o kvantifikáciu redakčných zásahov, aj keď v tomto prípade ide o tvorbu dabingu. Nazdávame sa však, že niektoré paralely by sa dali nájsť aj s knižným prekladom. Okrem toho zvýšený záujem o prácu redaktora deklaruje aj dizertačná práca Mateja Martinkoviča *Sociologické aspekty transferovej činnosti so špecifickým zameraním na redakčnú prax*, z ktorej už publikoval aj čiastkové zistenia: *Revisions in Literary Translation* (2020) či *Výskum redakčnej praxe na Slovensku* (2020).

Výber redaktorov analyzovaných rukopisov považujeme tiež za veľmi dobrý. Prvým bol napríklad M. Andričík, ktorý v slovenskej translatológii vyčnieva vo všetkom, preto kategorizáciu zásahov na základe jeho vstupov by sme mohli označiť za autoritatívnu. Autorka v práci venuje nemalý priestor porovnaniu redakcie pred rokom 1989 a po ňom. Väčšina uvádzaných argumentov svedčí v neprospech dneška. S tým si dovoľíme polemizovať. Otázkou je, do akej miery ovplyvňuje názory redaktorov, ktorí pôsobili vtedy a pôsobia aj dnes, spomienkový optimizmus. Zrejme až tak, že sa zabúda na cenzúru, ktorá neraz spôsobila vynechanie celých strán z prekladov či obmedzenie výberu diel na základe ich nevhodného „ideovo-estetického“ zamerania. Zdá sa nám, že redaktori v spomínaní na časy minulé neraz paušalizujú, preto ich vyjadrenia treba brať azda opatrnejšie. Veď aj sám Popovič (ako uvádza autorka na s. 24) tvrdí, že pri redakcii ide o tendenčný prepis (!). V tomto kontexte sa nám zdá vhodný pojem, ktorý použila Zuzana Malinovská pri prezentácii knihy *Identity and Translation Trouble* (Hostová, 2017) v B. Bystrici. Počas prednášky povedala, že redaktor prejde preklad *neutralizačným valcom*. Zaujímalo by nás, do akej miery by toto tvrdenie zapadlo do kontextu predkladanej práce.

Miroslava Gavurová hľadá rovnováhu pri komunikácii medzi prekladateľom a redaktorom a neraz sa ukazuje, že na seba narážajú dve egá, a ani jedno nie je ochotné ustúpiť. Prirodzene, v takomto boji vždy prehráva text. V tomto dialógu sa nám teda zdá, že dôležitú úlohu zohráva „tvorivá pokora“. Autorka na viacerých miestach práce naznačuje mimoriadne užitočné výskumné tendencie, ktoré podľa nej treba zmapovať (napr. s. 31 či 65). Práve tieto problémy by sa mohli prípadne stať súčasťou monografie, ktorá, veríme, vyjde (na základe tejto habilitačnej práce) čoskoro. Najviac postrehov máme k časti o porovnávaní minulosti a súčasnosti, kde sa podľa nás kolegovia vyslovene mýlia (toto, prirodzene nejde na vrub

autorky práce.) Kolegovia sa sťažujú na čas (s. 39), pričom opomínajú, že dnes máme počítače a internet, ktoré prácu výrazne uľahčujú a zrýchľujú (pravda, nie vždy je to na dobro veci). Na s. 39 sa jedna redaktorka sťažuje na honorár, pričom tvrdí, že prekladatelia zarábajú slušne. Ide o nezmysel, čo potvrdzujú aj údaje združenia DoSlov, či výskumy Švedu a Djovčoša, ktoré ukazujú, že knižní prekladatelia zvyčajne zarábajú 6 – 7 eur za NS, čo je o polovicu menej ako pri „komerčnom preklade“. O slušnom honorári teda nemôže byť reč. Nechceme tým prirodzene povedať, že práca redaktora nie je podhodnotená a spoločensky devalvovaná, v tom majú určite pravdu. Autorka nespomína ani rôzne úzy „mladej“ generácie prekladateľov a „ostrieľanej“ generácie redaktorov. Obe majú odlišné vnímanie jazyka a jazykovej normy, ale môžeme „mladé“ vnímanie jazyka považovať za „zlé“?

Zaráža nás, že editorstvo sa na Slovensku študuje až na troch vysokých školách, napriek tomu sa konštatuje, že nemáme vyučených redaktorov. Ako si to vysvetľujete? Chceli by sme upozorniť, že Munday citovaný na s. 57 pri zmienke o *patronage* pravdepodobne odkazuje na práce A. Lefevera (napr. 1992), ktorý rozhodne nemá namysli *mecenáša*, ale ideologické a mocenské vplyvy na preklad. O tom prirodzene môžeme počas obhajoby podrobnejšie hovoriť. Celá kapitola o anglofónnom chápaní redakcie je vynikajúca, a na konci veľmi nenútene a plynule prepojená so slovenskou tradíciou. Na s. 67 potom autorka veľmi pekne pokračuje pri pnutí medzi prekladateľským a redaktorským idiolektom, kde by sa azda hodilo spomenúť referenčné a preferenčné zmeny, o ktorých je, koniec-koncov, reč pri analýze redakčných zásahov.

Podľa nášho názoru autorka pristúpila k analýze redakčných zásahov mimoriadne poctivo, odvážne a s pokorou, pričom všetky svoje tvrdenia opiera o relevantné zdroje. Ide o ukážkové prepojenie teórie a praxe, ktoré treba vštepovať aj študentom. Autorka prezentuje tri prípadové štúdie, každú rozoberá inou metodikou, čo poukazuje na rôznorodosť prístupov k výskumu redakčných zásahov a tvorivého dialógu.

Práca Miroslavy Gavurovej je skvelým vyvrcholením jej doterajšieho pôsobenia v slovenskej translatologickej obci. Habilitačnú prácu *Preklad ako dialóg. Vzťahy medzi prekladateľom a redaktorom ako kľúč k úspešnému prekladovému procesu* autorky PhDr. Miroslavy Gavurovej, PhD. preto **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **prekladateľstvo a tlmočníctvo**.